

YAHYA SİNVAR VE HAMAS'TA YENİ DÖNEM

MUHAMMED HÜSEYİN MERCAN

SETA | ANALİZ

AĞUSTOS 2024 · SAYI 424

YAHYA SİNVAR VE HAMAS'TA YENİ DÖNEM

MUHAMMED HÜSEYİN MERCAN

COPYRIGHT © 2024

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-6583-65-8

Uygulama: Erkan Söğüt

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	9
NİÇİN YAHYA SİNVAR?	9
SİNVAR, ARAFAT GİBİ DİRENİŞİN YENİ LİDERİ OLABİLİR Mİ?	11
SİNVAR VE MUHTEMEL RİSKLER	12
YENİ DÖNEMDE HAMAS: BÖLGESEL VE KÜRESEL İLİŞKİLER	13
SONUÇ	15

MUHAMMED HÜSEYİN MERCAN

2017’de İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler programında “İslami Hareketin Kurumsallaşma Sorunu Işığında Müslüman Kardeşler Teşkilatı” başlıklı tez çalışması ile doktora derecesini aldı. Halihazırda Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde öğretim üyesi olarak görev yapan Mercan; Ortadoğu siyaseti, İslami hareketler ve Türk dış politikası üzerine çalışmalar yapmaktadır. Bu alanda ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli akademik makaleler kaleme alan Mercan’ın *Suriye: Rejim ve Dış Politika* ve *Müslüman Kardeşler’in Yükselişi ve Düşüşü* başlıklı iki kitabı ile *Transformation of the Muslim World in the 21st Century, Orta Doğu’nun Ekonomi Politikası* (Taha Eğri ile) ve *Arap Ayaklanmalarını Yeniden Düşünmek* (Mesut Özcan ile) başlıklarını taşıyan derleme kitapları bulunmaktadır. Mercan İngilizce, Arapça ve temel düzeyde İbranice bilmektedir.

ÖZET

Bu analiz, Yahya Sinvar'ın hangi saiklerden ötürü Hamas'ın liderliğine seçildiğini ele almakta ve Sinvar'ın kişisel özellikleri ile sahadaki tesiri nedeniyle yeni bir Yaser Arafat etkisi oluşturabilme ihtimalini tartışmaktadır.

Hamas lideri İsmail Heniyye'nin, İran'ın yeni seçilen cumhurbaşkanının yemin töreni münasebetiyle Tahran'da bulunduğu esnada uğradığı suikast sonucu hayatını kaybetmesi, tüm dünyada geniş bir yankı uyandırdı. İşgal devletinin, 7 Ekim'den bu yana yüzleştiği stratejik mağlubiyet karşısında psikolojik üstünlük elde etmek ve sahadaki direnci kırmak niyetiyle gerçekleştirdiği bu eylem, Gazze'de çözüme yönelik umutlara büyük darbe vururken aynı zamanda Hamas'ta yeni liderin kim olacağına dair tartışmaları beraberinde getirdi. Siyonist yönetimin agresif saldırganlığından vazgeçme niyetinde olmadığına en önemli göstergesi mahiyetindeki bu hamle karşısında Hamas'ın Şura Meclisi, hareketin Gazze sorumlusu Yahya Sinvar'ı yeni lider seçerek Tel Aviv'e güçlü bir meydan okuma yaptı.

Uzun yıllar işgal devletinin hapishanelerinde kalan ve bu süre zarfında İbraniceyi ana dili gibi öğrenerek İsrail siyasal hayatı ve sistemine vukufiyet kazanan Sinvar'ın liderliği, Filistin direnişine yeni bir motivasyon aşılarken İsrail kamuoyunda ise derin bir tedirginliğe yol açtı. Aksa Tufanı Operasyonu'nun mimarlarından biri olarak bilinen ve işgal devletinin arananlar listesinde ilk sırada yer alan Sinvar; siyasal karizması, stratejik aklı ve söylem kabiliyetiyle sadece

Hamas'ı değil aynı zamanda Filistin siyasetini de dönüştürme potansiyeline sahip bir isim. Siyasi kanadın temsilcisi olmasına rağmen askeri kanat üzerindeki etkisi ve direnişe verdiği lojistik destek nedeniyle İran'a yönelik olumlu yaklaşımlarından ötürü Hamas'ın en tartışmalı simalarının da başında gelen Sinvar'ın ilk mesajları ve Hamas'ın yeni dönemde nasıl bir yol haritası izleyeceği hususu ise merakla beklenmektedir. Bu doğrultuda elinizdeki analiz, öncelikle Yahya Sinvar'ın hangi saiklerden ötürü Hamas'ın liderliğine seçildiğini ele almakta ve akabinde kişisel özellikleri ve sahadaki tesiri nedeniyle yeni bir Yaser Arafat etkisi oluşturabilme ihtimalini tartışmaktadır. Sinvar'a dair tartışmalı bazı konulardan ötürü Hamas bağlamında ortaya çıkabilecek potansiyel risklere de odaklanılan çalışmada, son olarak Hamas'ın yeni dönemde küresel ve bölgesel aktörlerle kuracağı ilişkilere dair çeşitli tespit ve öngörülerde bulunmaktadır.

GİRİŞ

İsmail Heniyye'nin Tahran'da uğradığı suikast sonucu hayatını kaybetmesinin ardından Hamas'ın (İslami Direniş Hareketi) yeni liderine dair belirsizlik Salı (6 Ağustos 2024) akşam saatlerinde yapılan açıklamayla son buldu. Hareketin Gazze sorumlusu Yahya Sinvar, Şura Meclisi üyelerinin aldığı kararla ve oy birliğiyle Hamas liderliğine seçildi. Heniyye'nin ardından yeni lidere dair tartışmalarda Yahya Sinvar'ın ismi Halid Meşal ile birlikte öne çıkmaktaydı. Gerek Heniyye'nin ardından Siyasi Büro başkanvekilliğini üstlenmesi gerekse sürecin gidişatında diplomatik aksiyonları daha rahat alabileceğine dair genel kanaatten ötürü Meşal'in yeni lider seçileceğine dair beklentiler olsa da Filistin sahasının gerçekliği ve direnişin motivasyon kazanması bakımından Sinvar en güçlü isimdi. Kimi çevrelerde yeni liderin açıklanmasının ardından tahmin dışı bir durumun gerçekleştiği havası oluşsa da Hamas'ın Siyasi Büro üyesi Halil Hayye'nin birkaç gün önce yeni liderin belirlenme sürecine ve istişarelere dair yaptığı açıklamasındaki satır arası mesajlarda Sinvar'ın muhtemel yeni lider olacağı anlaşılmaktaydı.

Hamas'ın lider kadrosunun Heniyye'nin ardından liderlik meselesini uzatmadan çözmesi beklenen bir durumdu. Hareketin bugüne değin yüzleştiği travmalar dikkate alındığında aslında bu tür senaryolara her daim hazır olduğunu ve kaybedilen kişi Heniyye gibi harekete zamanın ruhu bağlamında yeni bir boyut katan kişi dahi olsa hızlı bir şekilde adım atılarak yeni liderin belirlenmesinde bir aksaklık yaşanmayacağı Hamas tüm dünyaya bir kez daha gösterdi. Hamas'ın lider kadrosunun bu hamlesi şüphesiz hareket içindeki bütünlüğü muhafaza ederek hem Gazze'de hem de Batı Şeria'da devam eden direnişin cesaretini artıracak bir gelişmedir. Bunun yanı sıra Gazze'de soykırım devam ederken Hamas liderinin Gazze'den seçilmesi de ayrıca sahanın gerçekliğini yansıtmayı bakımından oldukça kayda değer bir husustur. Sinvar'ın Filistin sathının yanı sıra işgal devleti nezdinde de oluşturacağı etki dikkate alındığında bu tercihiyle Hamas'ın yönetici kadrosunun bazı riskleri almasına çok boyutlu mesaj verdiği anlaşılmaktadır.

NİÇİN YAHYA SİNVAR?

Hamas'ın resmi açıklamasıyla yeni liderin ilan edilmesinin ardından İsmail Heniyye'nin ardından yeni lider olarak niçin Yahya Sinvar'ın seçildiği hususu gündeme geldi. Özellikle Türkiye kamuoyunda henüz yeni liderin stratejisi, söylemi ve gündemine dair ilk emareler görülmeksizin yapılan erken yorumlarla bir taraftan kararın yanlışlığı ve Hamas'ın eksen kayması yaşıyacağına yönelik yaklaşımlarda bulunulurken diğer taraftan da Sinvar'ın Hamas'ı düze çıkaracak tek kişi olduğu yönünde görüşler serdedildi. Hamas'ın gerekli kişilerle istişareler sonucunda ve büyük oranda kurumsallaşmış bir örgüt mekanizması içinde aldığı bu kararın mutlak surette makul gerekçeleri söz konusudur. Bu yönüyle Hamas'ın yeni liderinin belirlenme sürecini

ve sonrasını destek ya da karşıtlık üzerinden de olsa sadece İran ekseninde ele almak hareketin özgünlüğü ve stratejik aklını göz ardı etmek anlamına gelmektedir.

Olağan dışı koşullarda yapılan hamleler ve alınan kararların ancak kendi bağlamı ve rasyonelliği çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Normal zamanda ihtimal dahilinde bulunmayan seçeneklerin koşulların değişmesiyle birlikte öncelikli tercih haline gelmesi ya da olağan durumda zaten karşılığı olan biri ya da stratejinin koşulların değişmesinden etkilenmeksizin yine merkezi bir yer edinmesi her daim imkan dahilindedir. 7 Ekim sonrasında oluşan şartların rasyonelliğine bağlı kalarak mevzuya bakıldığında Sinvar'ın liderliğe seçilmesinin bir süreklilik ve tutarlılık zemininde okunması gerektiği görülmektedir.

Mayıs 2017'de Heniyye hareketin yeni lideri olarak ilan edildiğinde bu durum Hamas'ın Gazze ve diasporadaki yönetici kadrosu arasında organik bir ilişkinin kurulmasına olanak tanımıştı. Hamas'ın Gazze'den yönetilmesi siyasi ve silahlı kanatlar arasındaki rabıtayı da kuvvetlendirdiğinden hareket içindeki potansiyel riskler izale edilmiş, yapısal ve kurumsal kırılmalıklar işgal devletinin tüm baskısına rağmen azaltılmıştı. Heniyye'nin siyasi aklı, vizyonu ve karizması Hamas'ın Filistin topraklarındaki etkinliğinin daha da artmasını beraberinde getirirken İzzeddin Kassam Tugayları ise tüm direniş gruplarını "Ortak Operasyonlar Odası" ismiyle teşekkül eden çatı yapılanma altında birleştirmeyi başarmıştı. Bu süreçte Hamas, Filistin siyasallığı ve öznelliğinin ana unsuru haline gelirken Kassam Tugayları da işgal devletine karşı verdiği mücadeleyle Filistin'in ulusal kurtuluş ordusuna dönüştü. Meşruiyetini kendi insanından alan ve dış aktörler karşısında müstakil bir hareket olarak kalmayı başaran Hamas, Heniyye'nin yeni argümanlar kullanarak yürüttüğü yönetimi altında

bölgesel ve uluslararası düzeyde ciddi bir ivme yakaladı. Siyonist yönetimin Filistin siyasallığının geleceğine darbe vurmak için en önemli aktörü ortadan kaldırma girişimi, Gazze'deki soykırım ve ilhak stratejisinden vazgeçmeyeceği ve hedefine ulaşmak için her türlü sınırı aşmaya hazır olduğunun işaretiydi. Bu minvalde işgal devleti bu suikastla Hamas başta olmak üzere tüm Filistin direnişine ve Filistin destekçisi ülkelere büyük bir meydan okuma gerçekleştirirken benzer şekilde Hamas da Sinvar üzerinden Siyonist yönetime meydan okuyucu bir mesaj gönderdi. Yahya Sinvar gençlik yıllarından itibaren Hamas'ın her türlü biriminde görev almış, Siyonist rejim tarafından tutuklanarak uzun süre hapis hayatı yaşamış ve işgal devletinin kendisini ortadan kaldırmak için yaptığı saldırılardan defalarca kurtulmuş birisidir. İsrail hapishanelerinde bulunduğu süre zarfında ana dili düzeyinde İbranice öğrenerek işgal devletinin siyasal sistemi ve aklına birçok Yahudi siyasetçi ve analistten daha fazla vukufiyet sağlayan Sinvar bu özelliği ile Tel Aviv yönetimi açısından Hamas'ın en tehlikeli yöneticisi olarak da nitelendirilmiştir. Siyonist yönetim içinde ihtilafları ve kırılmalıkları iyi bilen Sinvar, İsraili siyasal yapıların imkan ve kapasitelerini derinlikli bir şekilde analiz ederek Gazze'deki direnişe önemli bir perspektif sağlamıştır. Siyasal vizyonu ve bireysel karizması Filistin sahasında ciddi karşılık bulan Sinvar'ın Heniyye sonrasında Hamas'ın lideri seçilmesi hareket içindeki olası ayrışmaları kısa ya da orta vadelere önleyici bir hamledir.

Hamas yeni liderin ilanıyla işgal devletiyle mücadeleden geri durmayacağını, Heniyye sonrasında yaşanabilecek içeri-dışarı ayırımından kaynaklanabilecek olası anlaşmazlıkları baştan bertaraf edeceğini, Siyonist yönetimi yakından tanıyan bir isimle yerel, bölgesel ve küresel bağlamlarda daha etkin stratejiler ortaya koyabileceğini ve siyasi-askeri kanat arasındaki hiyerarşinin

tıpkı Heniyye dönemindeki gibi devam edeceğini açık bir şekilde göstermiştir. Sınvar'ın isminin ilanından sonra Filistinli diğer direniş gruplarının tebrik ve destek mesajlarının tonuna bakıldığında Heniyye'nin sahadaki pozisyonunun değişim olmaksızın yeni dönemde devam edeceği anlaşılmaktadır. Heniyye suikastıyla Filistin direnişi üzerinde üstünlük sağlamayı amaçlayan işgal devletinin hamlesine karşı Hamas attığı adımla psikolojik üstünlüğün daha güçlü şekilde direniş sahasında kalmasını sağlamıştır. Hamas bu psikolojik üstünlüğü özellikle iki şekilde elde etmeyi hedeflemiştir. İlki sahanın en önemli ismi ve Aksa Tufanı'nın ana aktörlerinden birini lider seçerek direnişin sahada halen güçlü ve dirayetli olduğunu ilan etmesidir. İkinci husus ise on ayı aşkın süredir işgal devletinin tüm güvenlik birimleri tarafından aranan Sınvar'ın lider yapılmasıyla Siyonist yönetimin Gazze'deki istihbarat hezimetinin İsrail kamuoyuna ispat edilmesidir.

SİNDAR, ARAFAT GİBİ DİRENİŞİN YENİ LİDERİ OLABİLİR Mİ?

Modern Ortadoğu tarihinde Aksa Tufanı'nın yol açtığı kırılmaların etkilerinin çok uzun yıllar sonra bile görüleceği geride kalan on aylık sürenin yansımalarından anlaşılmaktadır. Ortadoğu'daki gelişmeleri 7 Ekim öncesi ve sonrası şeklinde kategorik bir ayrımla ele alacağımız bu yeni gerçeklikte Heniyye suikastının da benzer bir tarihsel kırılmaya kapı araladığını söylemek abartı olmayacaktır. Yahudi teopolitiğine yaptığı referanslarla agresif genişleme stratejisi yürüten işgal devleti kadar uzun yıllardır "direniş eksenli" söylemiyle bölgede kendisine bir meşruiyet ve manevra alanı oluşturan İran'ın sınırları ve kapasitesinin test edilmesi bakımından da mezkur suikast önemli bir dönüm noktasıdır.

Heniyye'nin şehadetinin tetiklediği fay hatlarındaki muhtemel kırılmalar bölgesel ve küresel anlamlarda siyasi, iktisadi, askeri ve toplumsal krizleri derinleştirecek ve düzeni istikrarsızlaştıracak bir boyuttadır. Bölgenin farklı bir düzleme evrildiği ve mevcut gelişmeler doğrultusunda alışılmışın dışında bir gerçekliğin tezahür ettiği bu süreçte Filistin sathında da kayda değer gelişmelerin yaşanma ihtimali söz konusudur.

İşgal devletinin tüm uluslararası teamüller ve kuralları ihlal ederek Filistin topraklarında tam bir egemenlik ihdas etme niyeti, Heniyye'nin öldürülmesiyle iyiden iyiye aşikar bir hale geldi. Müzakere zemininin Siyonist yönetime karşı caydırıcı nitelikte bir saldırı ya da müdahale olmaksızın neredeyse imkansızlaştığı bir süreçte Sınvar, siyasi kimliğinin yanında direnişçi karakteri ile de Filistin siyasallığına yeni bir boyut katma potansiyeline sahiptir. 1967'de İsrail'le yapılan savaşta Arapların yaşadığı büyük hezimet ve 1970'te Cemal Abdünnasır'ın ölümünün ardından oluşan boşluğu iyi değerlendiren Yaser Arafat kişisel karizmasının da katkısıyla kısa sürede bölgesel ve uluslararası alanlarda meşruiyet kazanmayı başararak Filistin mücadelesinin sembol ismine dönüştü. Siyasi ve askeri kimliği işlevsel şekilde birleştiren Arafat, bir siyasetçinin diplomatik dili kadar bir gerillanın tutum ve yaklaşımını da etkileyici biçimde kullandı. Filistin mücadelesine dair geleneksel statükonun 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında değiştiği bir ortamda Arafat yeni bir paradigma ile Filistin siyasallığının yönünü değiştirdi.

Bu çerçevede siyasi ve direnişçi kimliğinin içkin bir şekle büründüğü Sınvar'ın da yine büyük bir statüko değişiminin yaşandığı bir ortamda yeni bir paradigma üretmek Filistin siyasallığını ayrı bir boyuta taşıma ihtimali bulunmaktadır. İşgal devletinin saldırganlığı karşısında kitlesel ve kolektif direniş anlayışının benimsendiği Aksa Tufanı sürecinde sahayı siyasi alan ile aktif dire-

niş arasında kategorik ayrım yapmayan bir liderin yönetmesinin Filistin siyasetinin geleceğine olumlu kazanımlar sunması olasılık dahilindedir. Heniyye suikastının ardından işgale karşı mücadeledenin daha çetin bir aşamaya evrildiği dikkate alındığında Sinvar; karizmatik şahsiyeti, söylem gücü, siyasi kabiliyeti ve aktif direnişçi karakteriyle Arafat benzeri bir hava oluşturabilecek niteliktedir. Bölgesel ve küresel ölçeklerde Meşal ve Heniyye dönemlerinde kurulan ilişkileri ve diplomasi geleneğini zedeleyecek adımlar atması koşuluyla Sinvar'ın Hamas'a yeni bir soluk getirme ve vizyon sunmanın yanında Filistin'deki diğer siyasi gruplar üzerinde de birleştirici bir rol üstlenme ihtimali oldukça yüksektir.

Uzun yıllar abluka altında yaşaması ve ana önceliklerinin başında ablukayı kırarak işgalci güce travma yaşatma arzusunun gelmesinden ötürü, Sinvar'ın yerel kodlarla hareketi yönetmeye kalkışma riski söz konusudur.

SINVAR VE MUHTEMEL RİSKLER

Yahya Sinvar'ın sahadaki kabiliyet ve etkisi göz ardı edilemeyecek kadar açık bir durumdur. Bununla birlikte kendisine avantaj sağlayan bazı kişisel özellikleri ve çok uzun süre Gazze'de bulunması nedeniyle Hamas'ın liderliği sürecinde ortaya çıkabilecek riskler de bulunmaktadır. Netanyahu ve kabinesinin Sinvar liderliğindeki Hamas ile müzakereye, güçlü bir dış ya da iç baskı olmadıkça yanaşmayacağı öngörülmektedir. Bu süreçte işgal devletinin, direnişin motivasyonunu kırmak için Gazze'ye yönelik saldırıların şiddetini ve kitlesel katliamları artırmak amacıyla her türlü adımı atması beklenmektedir. Sinvar'ın soykırımcı

Netanyahu hükümetinin uluslararası kamuoyunda tüm meşruiyetini kaybettiği bir atmosferde vereceği mesajlara dikkat etmesi ve Heniyye'nin çizgi ve stratejisini koruması elzemdir. Siyonist yönetim kadar ABD'nin de Sinvar üzerinden Hamas'a yönelik olumsuz algı kampanyası yürüteceği dikkate alındığında yeni liderin her bir adımına üst düzeyde hassasiyet göstermesi gerekmektedir. Bu gerçekleşmediği takdirde Hamas'ın haklı ve meşru mücadelesini zayıflatmak için Siyonist yönetim ve Washington'ın ortak bir çaba içine gireceğini tahmin etmek zor olmasa gerektir.

Sinvar bugüne kadar Hamas'ın Gazze sorumlusu olarak yerelde başarılı bir strateji yürüttü. Bununla birlikte yeni göreviyle birlikte artık tüm Filistin'i temsil etme vasfını üstlendiği gibi aynı zamanda bölgesel ve küresel aktörlerle de iletişime geçme ve etkileşim içinde bulunma kabiliyetini göstermelidir. Uzun yıllar abluka altında yaşaması ve ana önceliklerinin başında ablukayı kırarak işgalci güce travma yaşatma arzusunun gelmesinden ötürü, Sinvar'ın yerel kodlarla hareketi yönetmeye kalkışma riski söz konusudur. Böyle bir hususun ortaya çıkması, Gazze içi ve dışı arasındaki insicamın bozulmasına yol açacağı gibi bölgesel ve küresel aktörlerle kurulacak temaslarda da aksaklıklara sebep olacaktır. İşgal devletinin siyasal kodlarını yakinen bilen Sinvar'ın sürecin yönetiminde bölgesel ve küresel denklemleri dikkate almaması düşünülmese de yılların yüklediği bagajlar ve travmatik alışkanlıklar nedeniyle yerel kodların baskın olduğu bir yönetim modeli sergilenmesi ihtimal dahilindedir. Sinvar'ın bu handikapla yüzleşmemesi için Hamas'ın en önde gelen diplomatik şahsiyetleri ve lider kadronun öncü isimleri olan Halid Meşal ve Musa Ebu Merzuk'u sürekli yanında tutması ve özellikle Hamas'ın dış dünya ile ilişkilerinde onlarla istişareye önem vermesi hareketin geleceği açısından yararlı olacaktır.

Sinvar yönetiminde karşılaşılabilecek bir diğer risk ise Tahran ile kurulacak ilişkilerde Meşal

ve Heniyye dönemlerindeki düzeyin tutturulmaması ve düşük ihtimal bile olsa Hamas-İran ekseninde hiyerarşik bir ilişkinin ortaya çıkmasıdır. Bugüne kadar Hamas direnişi sürdürmek ve İran da Müslüman dünyada kendisine meşruiyet devşirmek için zorunlulukların doğurduğu pragmatik bir ilişkiyi etkin ve işlevsel bir şekilde devam ettirmiştir. Lakin yeni süreçte İran-Hamas ilişkilerinin seyrini yakından izlemek gerekmektedir. Gazze'de aktif silahlı direnişin varlığına Tahran'ın verdiği desteğin Sinvar üzerinde henüz farklı emareleri gözükmesine dahi ideolojik bir etki bırakma olasılığı arka plana itilmemelidir. Hamas'ın Müslüman Kardeşler düşüncesinden tevarüs eden ve Filistin siyasallığı ile bütünleşen Sünni karakterinin kolay bir şekilde çözüleceğini iddia etmek mümkün değildir. Ancak Sinvar döneminde Hamas-İran ilişkilerinin geleneksel kodlarından uzaklaşması hareket içinde ihtilaf alanlarının oluşması anlamına gelecek ve muhtemel bir ayrışma sürecine evrilecektir. Bu nedenle Sinvar'ın en önemli sınavını Tahran ile ilişkilerde vereceği ve özellikle bölgesel aktörlerin de bu ilişkinin tonuna göre Hamas'a yönelik farklı tutumlar sergileyeceği ya da alternatif stratejiler geliştireceği düşünülmektedir. Ayrıca İran bağlamı kadar Sinvar döneminde Türkiye, Mısır ve Katar ile ilişkilerin düzeyi ve mahiyeti veya Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile diyalogun nasıl kurulacağı da potansiyel risklerin artması ya da azalmasını doğrudan etkileyecektir.

YENİ DÖNEMDE HAMAS: BÖLGESEL VE KÜRESEL İLİŞKİLER

Yahya Sinvar yönetimi altında Hamas'ın askeri kanadının daha güçleneceği yönünde ilk tespitler yapılsa da göz ardı edilmemesi gereken hususların başında yeni liderin siyasi aklı ve stratejik düşünebilme kabiliyeti gelmektedir. Bundan

ötürü Sinvar yönetiminde Hamas'ın dış dünya ile kurduğu ilişkilerde geçmişteki diplomatik teamülleri devam ettirme konusunda hassasiyet gös-tereceği ve Sinvar'ın güçlü iradesinin müzakere-ler esnasında hareketin sabitelerini korumak için avantaja dönüşeceği düşünülmektedir. Filistin siyasetinin ana aktörüne dönüşen ve dış dünya ile 1990'lar ve 2000'lere nazaran çok daha fazla temas kuran Hamas'ın Sinvar ile içine kapanma ya da sadece askeri direniş hareketi formunu benimseme ihtimali düşük olduğundan bu süreçte bölgesel ve küresel aktörlerle kurulacak ilişkiler hareketin geleceği açısından belirleyici bir rol üstlenecektir.

Sinvar'ın İsrail kamuoyunda oluşturduğu tedirginlik aynı zamanda ABD'nin başını çektiği Batı dünyasında da büyük oranda görülmektedir. Yeni dönemin kodlarına dair henüz ilk işaretler alınmamasına rağmen Sinvar yönetimiyle Hamas'ın müzakere sürecinin dışında kalacağı algısının Batı dünyasında sıklıkla vurgulanması bir bakıma işgal devletinin Gazze'deki saldırganlığına yönelik bir zemin oluşturma çabasının yansımasıdır. Gazze'nin ve direnişin sınırlılıkları ve kapasitesini en iyi bilen isimlerin başında gelen Sinvar'ın Hamas'ı bir bakıma ateşe atmaya-acağı ve hareketin hayatta kalmasını sağlamak için belirli kaldıraçları kullanarak uluslararası alanda pragmatik ve işlevsel stratejik adımlar atmaktan imtina etmeyeceği öngörülmektedir. Bu bağlamda ABD ve ana akım Avrupalı güçlerle Hamas'ın karakteristik olarak sürdürülebilir bir ilişkiye geçmesinin imkansızlığı, Sinvar döneminde de bu güçlerle süreklilik zemininde devam edecek bir yaklaşımı beraberinde getirecektir. Meşal ya da Heniyye'yi dışlayan ve muhatap almayarak Hamas'ı ötekileştiren Batı dünyasının Sinvar'ı bahane ederek Hamas karşıtı bir dil kurması gerçeklikle bağdaşmayan ve Batı'nın yeni bir meşruiyet alanı oluşturmak için kullandığı bir söylemdir. Bu çerçevede Hamas'ın yeni dönemde

Batı ile ilişkilerinde Meşal ve Heniyye dönemlerindeki geleneksel tutumunu sergileyeceği net bir şekilde bilinmektedir.

Sinvar döneminde Hamas'ın küresel ilişkilerinde Rusya ve Çin ile ilişkilerinin ne düzeyde şekilleneceği de Filistin siyasetinin geleceğini belirleyecek bir faktördür. 7 Ekim'den bu yana gerek Moskova gerekse Pekin yönetimleriyle yakın temas halinde kalan Hamas'ın, Sinvar'ın Batı karşıtı söylemiyle uyumlu bir şekilde bu iki güçle ilişkisini benzer şekilde muhafaza etmesi beklenmektedir. Ayrıca on dört Filistinli siyasi grubun Pekin'de bir araya gelerek aldıkları ulusal uzlaşi hükümeti kurulmasına dair kararın ana uygulayıcılarından birinin artık Sinvar olması hasebiyle Çin-Filistin ve Çin-Hamas ekseninde önümüzdeki dönemde yaşanacak gelişmelerin mercek altına alınarak derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Çin'in bölgede siyasal angajmanını artırdığı bir süreçte Sinvar gibi iddialı, karizmatik, güçlü ve meydan okuyucu bir liderle irtibatını kuvvetlendireceği ve Filistin üzerinden bölgenin sosyolojisine yeni mesajlar vereceği öngörülmektedir.

Hamas'ın yeni dönemde Batı ile ilişkilerinde Meşal ve Heniyye dönemlerindeki geleneksel tutumunu sergileyeceği net bir şekilde bilinmektedir.

Yahya Sinvar'ın Hamas'ın ayakta kalması ve etkinliğini sürdürebilmesi için küresel güçlerle kuracağı ilişkiler kadar bölgedeki aktörlerle de dengeli ve sürdürülebilir ilişkiler kurması zorunludur. Bu nedenle Sinvar döneminde –tıpkı Heniyye yönetimindeki gibi– Türkiye, Mısır ve Katar ile geleneksel ilişkilerin devam ettirileceği düşünülmektedir. Sinvar'ın en iyi bildiği hususların başında direnişin sürdürülmesi ve Hamas'ın dışarıya açılabilmesi yolunun Kahire'den geçtiğidir. Mısır ile doğru tonda ilişki geliştirilememesinin yol açacağı sıkıntılar

göz önünde bulundurulduğunda Hamas'ın yeni dönemde Mısır eksenindeki pozitif ilişkisinde değişikliğe gitmeyeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca Türkiye ve Katar aracılığıyla Hamas'ın son yıllarda uluslararası alanda elde ettiği meşru zemin ve manevra kabiliyetinden hareketle Sinvar döneminde de Ankara ve Doha'nın taleplerini ve tavsiyelerini yapının kendi özgün ve bağımsız karakterinden taviz vermeksizin dikkate alacağı öngörülmektedir. Bu çerçevede İran eksenine ilgili daha önce zikredilen bazı potansiyel riskler bulunsun da Hamas'ın yönetim kadrosunun oluşabilecek aksaklıkları gidermek için her türlü önlemi alarak bölgesel aktörlerle ilişkiler konusunda eksen kaymasına izin vermeyeceği beklenmektedir.

Hamas'ın yeni döneminde siyasi ve stratejik rotanın belirlenmesinde Suudi Arabistan ve BAE ile ilişki kurulup kurulamayacağı hususu da belirleyici olacaktır. Suud'un bölgesel siyasetteki baskın karakteri herkesin malumudur. Son yıllarda İsrail ile resmi normalleşme sürecine girmese de taraflar arasındaki yakınlaşma emareleri ve verilen mesajlar Riyad-Tel Aviv hattında özellikle ABD başkanlık seçimi sonrasında yeni bir aşamaya geçilebilme ihtimalini ortaya koymaktadır. Suud-İsrail normalleşmesi Hamas'ın varoluşsal mücadelesine olumsuz etki yapacağından Sinvar'ın söylem ve fiillerinde bu denklemi ciddi şekilde hesaba katması gerekmektedir. Suud'un Tel Aviv ile normalleşme adımını atmaması halinde Gazze soykırımından ötürü bölgede ve küresel kamuoyunda oluşan hassasiyetten ötürü Hamas ile Riyad arasında yeni bir sayfanın açılma olasılığı da göz ardı edilmemelidir.

Hamas'ın işgal devletine karşı siyasi ve askeri mücadelelerinin tonunu artırmasının beklendiği önümüzdeki süreçte BAE'nin nasıl bir strateji izleyeceği de merak konusudur. İşgal devletinin bölgedeki en önemli müttefiki konumuna gelen Abu Dabi yönetiminin Hamas'ı yıpratmaya yönelik Muhammed Dahlan kartını öne sürüp sürmeyeceği hususu, Filistin siyasetinin geleceğini şekillendirme

potansiyelini bünyesinde barındırmaktadır. Filistin'de 2019'da planlanan devlet başkanlığı seçimleri için Mahmud Abbas'a yakın isimler tarafından Dahlan için ciddi kamuoyu yoklamaları yaptırılmış ve sahada beklenen karşılık bulunmadığı için Abbas yönetimi ve Fetih aleyhine oluşabilecek riskler nedeniyle seçimler yaptırılmamıştı. BAE'nin Filistin üzerinde nüfuzunu artırmak için en işlevsel ve güçlü silahı konumundaki Dahlan'ı Sinvar karşısında kullanması, Filistin'de sistem içi ihtilafları tetikleyebilir ve Pekin'de varılan mutabakatı ciddi şekilde sarsabilir. Bu nedenle Sinvar döneminde Hamas'ın bölgesel aktörlerle kuracağı ilişkilerde vereceği en hayati sınavların başında Abu Dabi'ye yönelik stratejisi gelmektedir. Sinvar'ın Arafat benzeri bir söylem ve eylem stratejisi ile sahadaki mevcut etkisini artırması ve Fetih mensuplarının da teveccühünü kazanmasının, Abu Dabi ve Dahlan zemininde oyun bozucu bir yönünün de olacağının altı çizilmelidir.

SONUÇ

Hamas'ın yeni lideri Yahya Sinvar'ın harekete yön verme gücü yüksek olduğundan Hamas'ın ideolojik bağlamına radikal dokunuşlar yapıp yapmayacağı merak konusudur. Burada altı çizilmesi gereken husus Heniyye sonrasında onun boşluğunu dolduracak ve yapı içinde kırılğanlıklara imkanlar dahilinde izin vermeyecek bir ismin hareketin liderliğine Şura Meclisi üyelerinin oy birliğiyle seçilmesidir. Hamas'ın kurumsal aklının ne şekilde tezahür ettiğini elbette zaman gösterecektir. Bu yeni dönemde Sinvar'ın ikamet edeceği yer, ilk açıklamalarında öne çıkaracağı başlıklar ve vereceği mesajlar, küresel ve bölgesel güçlerle Heniyye dönemindekine benzer bir çizgide ilişki kurup kurmayacağı, Hamas'ın ve Filistin siyasallığının geleceğine dair daha sağlıklı ve somut öngörülerde bulunulmasına kapı aralayacaktır.

YAHYA SİNVAR VE HAMAS'TA YENİ DÖNEM

MUHAMMED HÜSEYİN MERCAN

SETA | ANALİZ

Hamas lideri İsmail Heniyye'nin, İran'ın yeni seçilen cumhurbaşkanının yemin töreni münasebetiyle Tahran'da bulunduğu esnada uğradığı suikast sonucu hayatını kaybetmesi, tüm dünyada geniş bir yankı uyandırdı. İşgal devletinin, 7 Ekim'den bu yana yüzleştiği stratejik mağlubiyet karşısında psikolojik üstünlük elde etmek ve sahadaki direnci kırmak niyetiyle gerçekleştirdiği bu eylem, Gazze'de çözüme yönelik umutlara büyük darbe vururken aynı zamanda Hamas'ta yeni liderin kim olacağına dair tartışmaları beraberinde getirdi. Siyonist yönetimin agresif saldırganlığından vazgeçme niyetinde olmadığına en önemli göstergesi mahiyetindeki bu hamle karşısında Hamas'ın Şura Meclisi, hareketin Gazze sorumlusu Yahya Sinvar'ı yeni lider seçerek Tel Aviv'e güçlü bir meydan okuma yaptı.

Uzun yıllar işgal devletinin hapisanelerinde kalan ve bu süre zarfında İbraniceyi ana dili gibi öğrenerek İsrail siyasal hayatı ve sistemine vukufiyet kazanan Sinvar'ın liderliği, Filistin direnişine yeni bir motivasyon aşılarken İsrail kamuoyunda ise derin bir tedirginliğe yol açtı. Aksa Tufanı Operasyonu'nun mimarlarından biri olarak bilinen ve işgal devletinin arananlar listesinde ilk sırada yer alan Sinvar; siyasal karizması, stratejik akıllı ve söylem kabiliyetiyle sadece Hamas'ı değil aynı zamanda Filistin siyasetini de dönüştürme potansiyeline sahip bir isim. Siyasi kanadın temsilcisi olmasına rağmen askeri kanat üzerindeki etkisi ve direnişe verdiği lojistik destek nedeniyle İran'a yönelik olumlu yaklaşımlarından ötürü Hamas'ın en tartışmalı simalarının da başında gelen Sinvar'ın ilk mesajları ve Hamas'ın yeni dönemde nasıl bir yol haritası izleyeceği hususu ise merakla beklenmektedir. Bu doğrultuda elinizdeki analiz, öncelikle Yahya Sinvar'ın hangi saiklerden ötürü Hamas'ın liderliğine seçildiğini ele almakta ve akabinde kişisel özellikleri ve sahadaki tesiri nedeniyle yeni bir Yaser Arafat etkisi oluşturabilme ihtimalini tartışmaktadır. Sinvar'a dair tartışmalı bazı konulardan ötürü Hamas bağlamında ortaya çıkabilecek potansiyel risklere de odaklanılan çalışmada, son olarak Hamas'ın yeni dönemde küresel ve bölgesel aktörlerle kuracağı ilişkilere dair çeşitli tespit ve öngörülerde bulunmaktadır.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL